

אוניברסיטת תל-אביב
הפקולטה למדעי החברה
החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה

סמסטר א', תשע"ז
יום א': 15:15 – 17:45 (110 נפתלי)
שעת קבלה: יום א' 17:00-18:00 (630 נפתלי)
קורס מס' 10413589

חינוך ושוויון: שיעור בחירה פרופ' יוסי שביט

מטרת הקורס:

למערכת החינוך תפקיד חשוב בעיצוב מהלך החיים של בני אדם בחברה המודרנית. באמצעות מערכת החינוך המדינה מנסה להנחיל לילדים ומבוגרים ערכים, דעות ואמונות, להשפיע על רווחתם של בני אדם, להכשיר כוח אדם לטובת שוק העבודה, לתרום לצמיחה כלכלית, להשפיע על התפלגות המשאבים הכלכליים והתרבותיים בין קבוצות אוכלוסייה שונות ולעצב את מידת אי השוויון ביניהן במשאבים אלה. במסגרת הקורס נתמקד בהשלכות של מערכות חינוך ביחס לאי שוויון ואי שוויון בהזדמנויות בין קבוצות ופרטים. האם וכיצד יכולות מערכות חינוך להשפיע על מידת אי השוויון בהתפלגות משאבים בחברה וסיכויי החיים של בני הקבוצות והשכבות השונות? למשל, האם התרחבות מערכת ההשכלה הגבוהה שהתרחשה בישראל מאז שנות ה-90 תרמה לצמצום פערים בין שכבות חברתיות בהזדמנויות השכלה ותעסוקה? או, האם החינוך המקצועי-טכנולוגי בתיכון מספק לתלמידים חלשים מבחינה לימודית רשת ביטחון המבטיחה את עתידם הכלכלי או שהוא מהווה מנגנון הדרה? האם מריטוקרטיה (כלומר, שיטת מיון חברתית המתבססת על הבדלי יכולת ומוטיבציה בין בני אדם) היא שוויונית בעיקרה? במהלך הקורס נידרש לשאלות מסוגים אלה וננסה להבין האם וכיצד ניתן לעצב את הערכת החינוך כמערכת מצמצמת פערים.

דרישות:

נוכחות: הקורס יתנהל כהרצאה מפעילה. כלומר, במהלך השיעורים יתקיים לעיתים דיון בהשתתפות פעילה של הסטודנטים. לכן, מומלץ מאד להתכונן לקראת השיעורים ולנסות לתרום לדיון.

קריאה: מומלץ לקרוא את החומר הביבליוגרפי בצמוד להרצאות. לא כל ההרצאות עוסקות ישירות בפריטים הביבליוגרפיים אבל הם רלוונטיים לדיון שיתקיים בשיעור.

בחינה: הבחינה תכלול כ-30 שאלות אמריקאיות המתבססות על כל חומר הקריאה וההרצאות.

הציון: הציון הסופי ייקבע על פי הציון בבחינה. יינתן בonus על השתתפות ותרומה לדיון בכיתה.

נושאים וביבליוגרפיה

1. הקדמה: "מי מפחד משוויון?"
תמיר, י. (2015) *מי מפחד משוויון?: על חינוך וחברה בישראל. ידיעות אחרונות*: תל אביב. פרק "מי מפחד משוויון?"
2. אי שוויון כלכלי והשכלתי בישראל
Cornfeld, O, and O. Danieli. (2015) "The Origins of Income Inequality in Israel-Trends and Policy." *Israel Economic Review* 12.2: 51-95.
3. אי שוויון השכלתי לעומת אי שוויון בהזדמנויות (השכלה היא בלתי שוויונית בעליל)
Jencks, Ch. (1988) "Whom must we treat equally for educational opportunity to be equal?" *Ethics*, 98: 518-33.
4. יכולות – תורשה-סביבה
Conley, D., R. N. Lancaster, A. Nelson, K. Springer and K. Bryant (2014) "What's biology got to do with it?" *Contexts* 13, DOI: 10.1177/1536504214558210
Landecker, Hannah, and Aaron Panofsky. (2013) "From social structure to gene regulation, and back: A critical introduction to environmental epigenetics for sociology." *Annual Review of Sociology* 39: 333-357.
5. הגורמים לאי שוויון בהזדמנויות השכלתיות: הכנסה, הון תרבותי והון חברתי
Brooks-Gunn, Jeanne, and Greg J. Duncan. (1997) "The effects of poverty on children." *The Future of Children*: 55-71.
Bourdieu, Pierre. (1997) "The Forms of Capital." In A.H. Halsey et al. *Education: Culture, Economy and Society*. Oxford: Oxford University Press.
Coleman, James and Thomas Hoffer. (2000) "Schools, Families and Communities." In R. Arum, I. Beattie and K. Ford (Eds.), *The Structure of Schooling: Readings in the Sociology of Education*. Third Edition, Los Angeles: Sage.
6. מבנה המשפחה והשפעות הרשתות החברתיות
Shavit, Y., and Jennifer L. Pierce. (1991) "Sibship Size and Educational Attainment in Nuclear and Extended Families: Arabs and Jews in Israel." *American Sociological Review*, 56: pp. 321-31.

7. מהשכלה לתעסוקה והכנסה

Schultz, W. Theodore. (2000) "Investment in Human Capital." In R. Arum, I. Beattie and K. Ford (Eds.), *The Structure of Schooling: Readings in the Sociology of Education*. Third Edition, Los Angeles: Sage.

Collins, R. (2000). "Functional and Conflict Theories of Educational Stratification." In R. Arum, I. Beattie and K. Ford (Eds.), *The Structure of Schooling: Readings in the Sociology of Education*. Third Edition, Los Angeles: Sage.

שביט, י. (2017) "מבט נוסף על יציבות אי-השוויון באי-השוויון ההשכלתי בישראל." בדרך שבעריכת רינת ארביב-אלישיב, יריב פניגר ויוסי שביט, *יש סיכוי לשינוי? תאוריה ומחקר עדכני על שוויון הזדמנויות בחינוך*. מופ"ת.

8. הסללה, הקבצה וחינוך מקצועי

סבירסקי, שלמה ונוגה דגן-בוזגלו. (2009) "בידול, אי שוויון ושליטה מתרופפת: תמונת מצב של החינוך הישראלי." מרכז אדוה.

הרצאה של שלמה סבירסקי: <https://youtu.be/KNS7u-j93OA>

שביט, י. (2013). "החינוך המקצועי/טכנולוגי במחשבה שנייה." הרצאה לכבוד שלמה סבירסקי שניתנה במושב המליאה בכנס האגודה הסוציולוגית הישראלית.

רשות:

Shavit, Y. (1990) "Segregation, Tracking, and the Educational Attainment of Minorities: Arabs and Oriental Jews in Israel". *American Sociological Review*, 55: 115-126.

9. אינטגרציה וסגרגציה

Resh, N. and Y. Dar. (2013). "The Rise and Fall of School Integration in Israel: Research and Policy Analysis." *British Educational Research Journal*. 38 (6): 929-951.

Shwed, U., Y. Shavit, E. Kraus and M. Dallashi. (in progress) "Social Ties between Arab and Jewish Students in Multicultural and Assimilationist Israeli Schools."

10. חינוך פרטי וציבורי

Coleman, J., Kilgore, S., & Hoffer, T. (1982). Public and private schools. *Society*, 19(2), 4–9.

דגן בוזגלו, נגה. (2010) "היבטים של הפרטה במערכת החינוך". מרכז אדווה.
 Ichilov, O. (2009). The retreat from state education. In *The Retreat from Public Education: Global and Israeli perspectives* (pp. 75–96). Dordrecht: Springer.

11. איכות הוראה וגודל הכיתה

Finn, J. D. (2002). "Small Classes in American Schools: Research, Practice and Politics." *Mid-Western Educational Researcher*. 15: 19-25

פניגר, י. וי. שביט (2011) "המחיר הדמוגרפי: שיעורי ילודה והישגים במבחנים בין-לאומיים" *סוציולוגיה ישראלית* 13: 55-80

תמיר, י. (2015) *מי מפחד משוויון?: על חינוך וחברה בישראל. ידיעות אחרונות: תל אביב*. פרקים: "מורה נהדרת" ו"מ'תעושה? סיפורה של רפורמה".

הרצאת TED של ביל גייטס על מורים

רשות:

Hanushek, E. A. (2011). "The Economic Value of Teacher Quality." *Economics of Education Review*. 30: 466-479.

12. הבדלים מגדריים ואתניים בהשכלה

Buchmann, C., Th. A. DiPrete and A. McDaniel. (2008) "Gender Inequalities in Education." *Annual Review of Sociology* 34: 319-333

כהן, י., י. הברפלד וט. קריסטל. (2013). "מזרחים, אשכנזים ו"מעורבים": פערי השכלה בקרב יהודים ילידי ישראל." עמ' 36-58 בי. יונה, נ. מזרחי וי. פניגר (עורכים) *פרקטיקה של הבדל בשדה החינוך בישראל: מבט מלמטה*. ירושלים ותל אביב: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

Fordham, S. and J.U. Ogbu. 1986. "Black students' school success: the burden of acting white." *The Urban Review* 18: 176-206.

13. התרחבות, יציבות ושינוי באי שוויון השכלתי

בר-חיים, א., יעיש, מ., שביט, י. (2008) "במעלה המדרגות היורדות: התרחבות וריבוד במערכות חינוך." *סוציולוגיה ישראלית*, 10 (1): 61-79.

14. סיכום: אז מה אפשר לעשות? פאנל של תלמידי הקורס ודיון פתוח

אתר: <http://www.education-inequalities.org/> WIDE:

יוסי עפרת